

О.С. ЧМЕЛЬОВА, канд.екон.наук, доц., НТУ «ХПІ»
О.Ю. ТАТАРЧУК, студенткаНТУ «ХПІ»

КОНЦЕПТУАЛЬНА ОСНОВА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуто теоретичні підходи трактування інноваційного потенціалу, надано структуру інноваційного потенціалу, розкрито основні теоретичні аспекти формування та розвитку інноваційного потенціалу підприємства, доведено взаємозв'язок трудового потенціалу з можливостями інноваційного потенціалу підприємства.

Ключові слова: інноваційний потенціал, структура інноваційного потенціалу, трудовий потенціал, формування інноваційного потенціалу, розвиток інноваційного потенціалу.

Вступ.Сьогодні кожне сучасне підприємство, стратегічною метою діяльності якого є успіх та розвиток, визнає той факт, що основою підвищення конкурентоздатності є інновації.Всі сучасні економічні теорії вказують на те, що інновації є джерелом розвитку лише за умови активного і ефективного їх використання.

З результатів досліджень відомих вітчизняних науковців вбачається, що проривні інновації або ті, що належать до крупних технологічних досягнень можна впроваджувати тільки на підприємствах із сучасною матеріально-технічною базою для проведення наукових досліджень і висококваліфікованими науковими працівниками [4].Поява технологічних інновацій є результатом дуже складної творчої діяльності багатьох колективів учених, фахівців, організаторів виробництва. Вони забезпечують розвиток тих чи інших галузей промисловості і є основою підвищення національного добробуту і досягнень економіки.

Надійним підґрунтям для створення інновацій є інноваційний потенціал. Розвиваючи інноваційний потенціал підприємства мають можливість підвищувати якість своєї продукції, безперервно удосконалювати і підтримувати життєвий цикл продукції, покращувати фінансовий стан, зміцнювати свою конкурентоспроможність тощо. Отже, питання визначення інноваційного потенціалу, його структури, особливостей формування та розвитку залишаються актуальними.

Аналіз останніх досліджень та літератури. Основними загальними документами, що визначають всі питання інноваційної діяльності в Україні є Закон України «Про інноваційну діяльність» та Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів,

© О.С. Чмельова, О.Ю. Татарчук, 2013

розроблена на виконання Постанови Верховної Ради України від 17 лютого 2009 р. № 965-VI «Про проведення парламентських слухань «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів». Серед вітчизняних науковців у сфері інноваційної діяльності слід виділити С.М. Ілляшенка, А.В. Гриньова, П. Г. Перерву, А. Шегду, А.М. Гуржій, І.Т. Балабанова,

Н.Чухрай та ін. Їх праці присвячені питанням інновацій, розвитку інноваційного потенціалу підприємства, аналізу його структури, розробленню методів і критеріїв його оцінки.

Постановка проблеми. Сучасні українські підприємства працюють в умовах невизначеності загального підходу до сутності інноваційного потенціалу підприємства, розроблення методів і критеріїв оцінки, пріоритетності умов розвитку інноваційного потенціалу, а рівень наявних теоретичних та методологічних розробок не дає змоги задовольнити потреби підприємств щодо вирішення цих питань. Крім того, існує проблема з централізованим статистичним дослідженням інноваційного потенціалу, що свідчить про те, що він не розвивається – за оцінками фахівців, інноваційний потенціал українських підприємств затребуваний сьогодні лише на 7-10% [3].

Мета статті. Враховуючи вищевикладене, метою статті є дослідження й уточнення поняття «інноваційний потенціал» підприємства, проведення аналізу його структури та визначення концептуальної основи розвитку інноваційного потенціалу підприємства.

Матеріали досліджень. В сучасній українській літературі відсутнє однозначне трактування поняття «інноваційний потенціал» підприємства. І, як наслідок, відсутній єдиний підхід до аналізу інноваційного потенціалу та його структури. В цілому, більшість авторів керуються ресурсним підходом, уявляючи інноваційний потенціал як сукупність ресурсів, виділяючи такі його елементи, як наукова, інформаційно-технологічна, організаційна, матеріально-технічна, фінансова складові. Інші автори розкривають можливість використання ресурсів (табл.).

Аналізуючи представлені варіанти визначень поняття інноваційного потенціалу підприємства, запропонуємо власне бачення його трактування. Інноваційний потенціал підприємства являє собою наявні та приховані можливості комплексу ресурсів, включаючи матеріально-технічні, фінансові, трудові, інтелектуальні, інформаційні, інфраструктурні та інші ресурси, щодо створення та впровадження інновацій.

Наступним кроком представлення матеріалів дослідження розглянемо структуру інноваційного потенціалу.

Таблиця – Варіанти трактування поняття «інноваційний потенціал» підприємства

№ п/п	Автор(и)	Поняття «інноваційний потенціал»
1	І.Т. Балабанов	Сукупність різних видів ресурсів, включаючи матеріальні, фінансові, інтелектуальні, інформаційні та інші ресурси, необхідні для здійснення інноваційної діяльності
2	В. Н. Баранчєєв, А.Г. Поршнєв	Міра готовності виконати задачі, що забезпечують досягнення поставленої інноваційної мети організації, тобто міру готовності до реалізації інноваційного проекту або програми інноваційних перетворень і впровадження інновацій
3	М.Н. Титова	Здатність розгляданого об'єкта реального сектора забезпечити достатню ступінь оновлення факторів виробництва, їх комбінацій в технологічному процесі продукту, що випускається, організаційно-управлінських структур і корпоративної культури
4	Б.К. Лісін, В.М. Фрідлянов	Сукупність науково-технічних, технологічних, інфраструктурних, фінансових, правових, соціокультурних та інших можливостей забезпечити сприйняття і реалізацію нововведень, тобто отримання інновацій
5	Д.І. Кокурін	Містить невикористані, приховані можливості накопичення ресурсів, що можуть бути залучені для досягнення цілей економічних суб'єктів
6	Б.А. Патєєв	Сукупність інформаційних, техніко-технологічних, інтелектуальних, просторових, фінансових, організаційно-управлінських, правових та підприємницьких ресурсів, що утворюють єдину систему появи і розвитку в ній ідей, що забезпечують конкурентоспроможність кінцевої продукції або послуг відповідно до мети і стратегій підприємства
7	С.В. Кортов	Це комплекс ресурсів, що містить кадри, матеріально-технічну базу, фінанси, менеджмент і т.д., достатній для здійснення повного інноваційного циклу і задоволення встановлених потреб в інноваціях
8	А.А. Динкіна, Н.І. Іванова	Наявність ресурсів для інноваційної діяльності, а також розподіл їх в організації; здатність реагувати на новаторські дії конкурентів і брати до уваги тенденції розвитку галузей, де підприємство функціонує; здатність менеджменту розуміти технологічну середу бізнесу; структурні та соціокультурні особливості компанії, що впливають на характер підприємницького поведінки; здатність керівництва приймати рішення з реалізації підприємницьких ініціатив

В цілому в економічній теорії представлені наступні елементи структури інноваційного потенціалу підприємства - науково-технічний, виробничий, технологічний, кадровий, мотиваційний, інтелектуальний, інформаційний, комунікаційний, фінансовий та ринковий потенціали (рис.)[2]

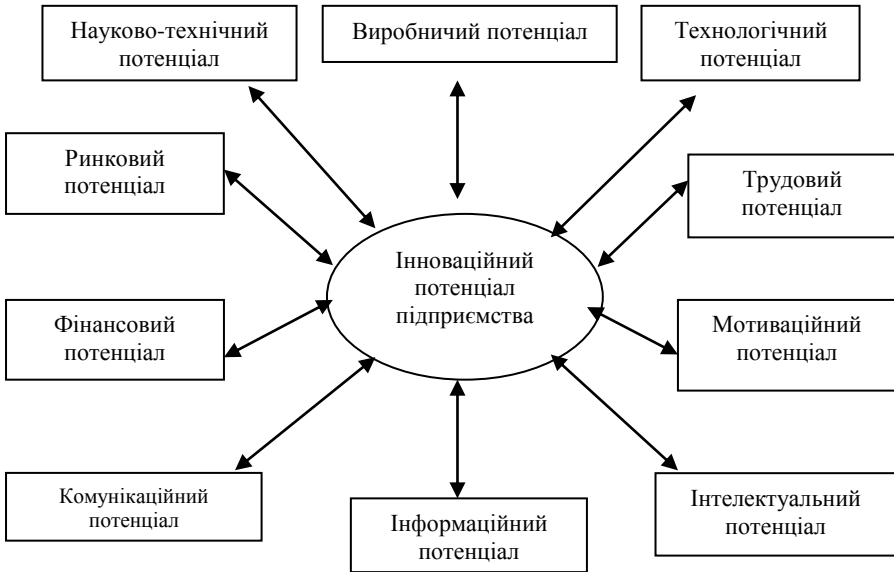

Рисунок - Структура інноваційного потенціалу підприємства

Науково-технічний потенціал являє собою сукупність запасів знань і науково-дослідних потужностей, накопичених в результаті виконання науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт при використанні відповідних фахівців, що мають досвід роботи і професійну підготовку в даній області, спрямованих на забезпечення якості наукових досліджень, реалізація яких дозволить забезпечити розмір прибутку, необхідний для життєзабезпечення науково-дослідних і конструкторських організацій галузі.

Виробничий потенціал підприємства - це відносини, які виникають на мікрорівні між працівниками самого підприємства з приводу отримання максимально можливого виробничого результату, який може бути отриманий при найбільш ефективному використанні виробничих

ресурсів, при наявному рівні техніки і технологій, передових формах організації виробництва, і незалежно від стану зовнішнього середовища. Суперечливий характер цих відносин визначається внутрішнім середовищем самого підприємства, а виробничий потенціал підприємства полягає в пошуку та реалізації внутрішніх джерел саморозвитку.

Технологічний потенціал - це система існуючих форм технологічного поділу праці (техніко-технологічна спеціалізація усередині підприємства) і технологічної кооперації праці (інтеграція, комбінування, кооперація, централізація всередині підприємства). Технологічний потенціал підприємства визначається технічним оснащенням і рівнем технологій виробництва і виступає, поряд з іншими ресурсами, в якості одного з їх видів, так як є створеним, накопиченим і використовуваним суспільством досвідом, який певною мірою залучається підприємством у виробничих цілях. Отже, технологічний потенціал включає в себе також сукупність всіх технологічних знань, досвіду, ноу-хау, що використовуються для виробництва товарів і послуг, і його «вартість» входить у вартість готової продукції у вигляді витрат виробництва, включених у витрати на придбання або розробку нової техніки і технології, технологічне навчання працівників.

Трудовий потенціал - характеризує можливості персоналу та робітників підприємства застосувати нові знання і технології, організаційні та управлінські рішення, виконувати розробку і виготовлення нової інноваційної продукції. На думку ряду авторів, трудовий потенціал - це сукупні здібності кадрових працівників підприємства, які необхідні для того, щоб вибирати, виконувати та координувати дії, щоб забезпечити підприємству стратегічні переваги на ринках товарів, послуг і знань.

Мотиваційний потенціал - це сукупність найбільш значущих для працівника мотивів трудової діяльності, які визначають, зрештою, його ставлення до праці і реалізуються або можуть бути реалізовані в її виробничій поведінці, за наявності необхідних організаційних умов. Іншими словами мотиваційний потенціал - міра наявних ресурсів людини відносно до своєї роботи. Мотиваційний потенціал реалізується в тій мірі, яка відповідає потребам виробництва, а точніше потребам апарату управління.

Інтелектуальний потенціал організації можна розглядати як її готовність до генерування і освоєнню інновацій. Інтелектуальний потенціал організації складається з накопиченого обсягу знань, інтелектуального рівня співробітників, досвіду інноваційної діяльності.

Склад показників при оцінці інтелектуального рівня організації повинен враховувати новизну своєї продукції, новизну використовуваних технологій виробництва, новизну технологій продажу, участь організації у профільних виставках, конференціях, освітній рівень персоналу .

Інформаційний потенціал підприємства виражається в оптимальності використання й швидкості проходження інформаційних потоків на підприємстві. Інформація сама по собі володіє цілим комплексом специфічних властивостей: вона не витрачається в процесі споживання, не обмежена споживанням. Разом з тим ступінь налагодженості інформаційного механізму безпосередньо впливає на виробничий процес. Крім цього швидкість реакції на зовнішню інформацію і здатність ефективно і своєчасно її використовувати в даний час дозволяють не тільки підприємствам вижити, але і значно зміцнити свої позиції.

Комунікаційний потенціал - характеризує наявність комунікаційних зв'язків, які відображають рівень визначеності та ефективності взаємодії підприємства з елементами зовнішнього середовища, які сприяють реалізації мети інноваційної діяльності, тобто наявність надійних зв'язків з партнерами, постачальниками ресурсів, каналами розповсюдження та збуту, споживачами інноваційної продукції.

Фінансовий потенціал - розкривається через дослідження кількості та якості фінансових ресурсів, що визначають можливості функціонування і розвитку підприємства. Ряд факторів, що характеризують фінансовий потенціал підприємства, до яких відносяться: достатність оборотних коштів на підприємстві, вартість майна підприємства, норма накопичення прибутку, розмір зовнішнього і внутрішнього боргу і т.д., багато в чому визначає інвестиційну конкурентоспроможність підприємства, кредитоспроможність, економічну незалежність.

Ринковий потенціал - сукупність засобів і можливостей підприємства в реалізації ринкової діяльності. Відображає рівень відповідності можливостей підприємства зовнішнім ринковим потребам інновацій, які генеруються ринковим середовищем .

Таким чином, структура інноваційного потенціалу представляє собою складну систему, отже кожне підприємство повинно мати свій підхід до її формування.

Наступним кроком дослідження має бути визначення концептуальної основи розвитку інноваційного потенціалу.

Результати досліджень. Враховуючи вищевикладене, з нашої точки зору, розвиток інноваційного потенціалу являє собою процес формування,

використання, накопичення та розкриття можливостей підприємства створювати інновації.

За таких умов, встає питання забезпечення умов розвитку інноваційного потенціалу.

Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки визначає формування і розвиток інноваційного потенціалу як необхідною передумовою інноваційного розвитку та стратегічним завданням сталого розвитку підприємств, вбачаючи фінансування основною умовою успішного здійснення цих процесів. Закон України «Про інноваційну діяльність» серед джерел фінансування розробки інновацій та розвитку інноваційного потенціалу виділяє власні кошти, кошти державної фінансової підтримки, кошти цільової субсидії та кошти інвесторів [3]. Враховуючи специфіку, масштаби та особливості цієї діяльності, основним джерелом фінансування мають бути кошти державної фінансової підтримки. Але сьогодні основним джерелом фінансування розвитку інноваційного потенціалу є власні кошти підприємства. Як результат, кількість підприємств, що розробляють та впроваджують інновації, зменшується з кожним роком і становить зараз 12–14%, що менше в 4–5 разів, ніж в країнах-технологічних лідерах, а на світовому ринку високотехнологічної продукції частка України займає 0,1 % [1]. Це свідчить про недостатній інноваційний потенціал та низький рівень розробки інновацій цими підприємствами. Розвиток самофінансування можливо забезпечити тільки за рахунок постійного створення проривних інновацій та впровадження крупних технологічних досягнень. За таких умов, уваги заслуговують підприємство КП «Харківські теплові мережі», яке з 1932 р. здійснює виробництво, транспортування і розподіл теплової енергії всіма групами споживачів міста Харкова. Нині це одне з кращих підприємств комунальної теплоенергетики нашої країни з надання якісних послуг і за обсягами виробництва теплової енергії. Завдяки дуже складній творчій, інтелектуальній діяльності учених, фахівців та організаторів нових ідей, підприємство практично повністю покриває створення інновацій за рахунок власних коштів, забезпечуючи тим самим розвиток та нарощування інноваційного потенціалу.

Працівники підприємства не зупиняються на досягнутому. Дії фахівців постійно спрямовані на модернізацію засобів управління, розробку та впровадження обладнання із застосуванням нових технологій.

Отже, за таких умов вітчизняним підприємствам слід переосмислювати концептуальні основи розвитку інноваційного потенціалу.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження дозволило зробити висновок, що розкриваючи кадрові можливості підприємства в сфері інноваційної діяльності, а саме кваліфікаційний рівень, професіоналізм, креативність, інноваційне мислення, інтелектуальні та творчі здібності трудових ресурсів, можна виявити можливості розвитку самого інноваційного потенціалу. Отже, концептуальною основою розвитку інноваційного потенціалу підприємства сьогодні має стати трудовий потенціал.

Список літератури: 1. *Гуржій А.М., Каракай Ю.В.* Інноваційна діяльність в Україні: Монографія. – К.: УкрІНТЕІ, 2012. – 152 с. 2. *Ілляшенко С.М.* Управління інноваційним розвитком: Навчальний посібник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Суми: ВТД "Університетська книга"; К.: Видавничий дім «Княгиня Ольга», 2005. – 324 с. 3. Організація та здійснення інноваційної діяльності: Методичні рекомендації / Київська міська державна адміністрація (КМДА), Головне управління промислової, науково-технічної та інноваційної політики, Головне управління статистики у м. Києві. – К.: УкрІНТЕІ, 2007. – 208 с. 4. *Чухрай Н.* Формування інноваційного потенціалу підприємства: маркетингове та логістичне забезпечення: Монографія. – Львів: ВНУ «Львівська політехніка» 2002. – 316 с.

Надійшла до редколегії 05.11.2013

УДК 330.341.1:005.336.65

Концептуальна основа розвитку інноваційного потенціалу підприємства / О.С. Чмельова, О.Ю.Татарчук //Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХПІ». – 2013. - № 67 (1040) - С. 11-18 .
Бібліогр.: 4 назв.

В статье рассмотрены теоретические подходы раскрытия сущности инновационного потенциала, структура инновационного потенциала, рассмотрены основные теоретические аспекты формирования и развития инновационного потенциала предприятия, обоснована взаимосвязь трудового потенциала и возможностей инновационного потенциала предприятия.

Ключевые слова: инновационный потенциал, структура инновационного потенциала, трудовой потенциал, формирование инновационного потенциала, развитие инновационного потенциала.

The article defines theoretical approaches to the explanation of an innovative potential, the structure of the innovative potential, has been shown, the main theoretical aspects of formation and development of the venture innovative potential have been offered, the connection of the labour potential and possibilities of the venture innovative potential has been analyzed.

Keywords: innovate potential, structure of the innovative potential, labour potential, formation of the innovative potential, development of the innovative potential.